En idealistisk historiker

DEN BERÖMDE engelske historikern *George Macaulay Trevelyan*, nu 73 år gammal, har i sin senaste bok (*An Autobiography and Other Essays*, Longmans, Green and Co, 12 s., 6 d.) givit en kort beskrivning av sitt liv och en lika kortfattad framställning av sin syn på historiens problem. Det är en älskvärd, fin och lycklig människa som träder oss till mötes i denna bok. Son till George Otto Trevelyan, den store Macaulays systerson och lysande levnadstecknare, blev han utan tvekan historiker, med det oberoende och den prestige som en personlig förmögenhet och en aristokratisk miljö skänker. Hans liv tycks ha varit så molnfritt som en människas gärna kan vara, delat mellan resor, forskning och undervisning inom ramen av ett ljust familjeliv; detta innebär inte att han väjt undan för svårigheter och uppoffringar, vilket framgår av att han under det första världskriget verkade som ledare av en brittisk sjukvårdsgrupp på italienska fronten. Sedan några år innehar Trevelyan såsom Master of Trinity i Cambridge en av den engelska lärdomens honnörsposter; i sin slottsliknande ämbetsbostad mottar han främmande forskare och ger råd åt unga studenter.

"Jag kan inte finna någon historiefilosofi", skriver Trevelyan. "Filosofin måste medföras till historien, den kan inte dras ut ur den. Och jag har ingen filosofi att föra med mig, utom kärlek till det goda och hat till det onda." Skall man se mod eller intellektuell oskuld i en dylik programförklaring? I Trevelyans fall sannolikt en blandning av bådadera. Han tvekar inte att förkasta de stora försöken att finna en mening och ett mål i historien; med några ord — som alltid några alltför älskvärda ord — avvisar han den senaste konstruktionen av landsmannen Toynbee. Ingenting bestämt *måste* inträffa, anser Trevelyan, och med dessa ord är avståndstagandet från dylika historiefilosofier klart. Men han älskar det goda och hatar det onda: en kristet färgad liberal humanism, som aldrig redovisas eller diskuteras, bildar härvid basen för bedömandet. Ur denna synpunkt betraktas människorna och händelserna; ur denna synpunkt uppstår tendensen att se skeendet som ett framsteg — utan försök att formulera en framstegets teori. På detta sätt blir Trevelyan en idealistisk historiker, utan problematik och med fördomarna så fast förankrade att de ter sig omedvetna.

Detta framgår av Trevelyans översikts- och succèsarbeten, om Englands historia under 1800-talet och om dess sociala historia. Det framgår kanske än klarare av hans specialarbeten, både med tanke på de ämnen som valts och det sätt på vilka dessa ämnen behandlats. Det är tre huvudgrupper av skrifter som härvid bör diskuteras.

Trevelyan är kännare av Italiens frigörelsekamp. På detta område har han skrivit fyra stora arbeten, tre om Garibaldi och ett om Daniele Manin, ledare för upprorsrörelsen i Venedig 1848. Det är liberalismen av 1848 års modell som bildar bakgrunden till — eller kanske snarare är hjälten i — dessa minutiösa skildringar av politiska förvecklingar och väpnade konflikter. Denna liberalism trodde sig snabbt kunna vinna väldiga mål — den demokratiska republiken, frihet för nationaliteterna, ett fredligt samliv mellan folken med en världsorganisation vid horisonten. Dessa mål syntes enkla att vinna, blott några påtagliga hinder undanröjdes; vad som hindrade syntes å andra sidan så uppenbart fördärvligt att ingen diskussion, ingen tvekan kunde uppstå om stridens nödvändighet. Det var de brutala och reaktionära statscheferna som med sina präster och aristokrater behärskade de okunniga massorna — främst påven i Rom och kung "Bomba" i Neapel. I realiteten upprätthölls dessa regimer av vitroc-karna från Österrike — en armé inom vilken den bokstavliga inpiskningen var disciplinens enda grundval, inom vilken officerarna fick kommendera genom tolk och vars slaviska, ungerska och polska förband kuvade friheten i Italien samtidigt som de italienska trupperna begagnades för polistjänst i de tjeckiska och ungerska delarna av riket. Det var svårt att vara framstegsman på den tiden, om man tänker på det mod och den självuppoffring som krävdes, men lätt såtillvida som det omedelbara målet stod klart — och därmed kunde även den stora utopin tänkas stå inför förverkligandet.

Dessa böcker kan framför allt unga människor läsa med spänning och entusiasm. Det är striderna, intrigerna, äventyren som dominerar — men bakom dessa händelser är det som i de riktiga pojkböckerna fråga om godhetens kamp mot ondskan. Garibaldi, Manin och deras män är hjältar — deras motståndare är lymlar. Man är frestad att tala om en eskapistisk historieskrivning av högsta klass. På forskningen är det intet fel; Trevelyan har undersökt alla aktstycken, följt Garibaldis vägar i striden och vid flykten, intervjuat ögonvittnen från Italiens heroiska tid. Stilen är lysande i sin smidighet och energi; det är en entusiast som skriver.

En annan serie arbeten handlar om "England under drottning Anna". Den sociala bakgrunden framställs med klarhet och kunskap, men också med en mildhet och glädje som erinrar om något senare landskapstavlor från "gamla" England. Fälttågen och fältslagen beskrivs med nästan lika stor förtjusning och åskådlighet som i Churchills Marlboroughbiografi. Den inre politiken ses främst som ett förspel till parlamentarismens genombrott. Ännu vid denna tid deltog drottningen ofta i kabinettets sammanträden, men ministrarna började bilda en politisk enhet och övertog till stor del makten; Trevelyan påvisar att regeringens främste man 1700—1710, Godolphin, stundom kallades premiärminister (prime minister) och att trontalet vid vissa tillfällen författades av ministären. I det hela ger detta stora arbete mycket nytt om engelsk författningsutveckling och tar över huvud upp större problem än den italienska serien. Det idealistiska draget framträder lika starkt — både i det moraliska bedömandet och i benägenheten att se vackert på vad som skett och att spåra tendenser till en utveckling som anses god.

Trevelyan har också författat en rad biografier över statsmän från senare tid — de berömdaste lorderna Grey, den som genomdrev rösträttsreformen 1832 och den som var utrikesminister före och under det första världskriget, samt radikalen och rösträttskämpen John Bright. Englands politiska biografier är ryktbara, men det kan inte bestridas att de nästan genomgående är idealiserande; skulle man tro denna "life and letter"-litteratur är det snarare politiskt intresserade änglar än människor som styrt världens mest framgångsrika imperium. Trevelyans böcker bildar intet undantag. Boken om utrikesminister Grey är en frukt av personlig vänskap, en av de vackraste vänböcker som skrivits. Böckerna om den gamle lord Grey och om Bright är nästan lika tjusande och föga mindre älskvärda; alla goda människor Trevelyan skildrar blir märkvärdigt lika honom själv — en nobel, kultiverad och human engelsk gentleman, hos vilken man blott saknar en droppe av färg, den lidelse som fängslar mer än den perfekta harmonin.

För läsning utanför fackkretsarna passar ingen modern historiker bättre än Trevelyan. Hans böcker ger både kunskaper, glädje och god uppbyggelse. Det är detta som tillförsäkrar denne historiker en särställning.

Herbert Tingsten

Goethes
"Werther"
i Tidens
Tyska klassiker
i dag
i Stockholms boklådor
Under utsändning till landets övriga bokhandlare.
Inb. 4:75

Hemlighetsmakeriet med handelsförhandlingarna

Advokat ERIK SJÖMAN, som bl. a. i sin egenskap av ombudsman för Svenska handelsagenters förening har varit i tillfälle att ingående följa svenska handelsförhandlingar, anlägger i denna artikel några kritiska synpunkter på det nu tillämpade systemet.

KRITIKEN av den svenska handelspolitiken är som regel missriktad och missvisande. Den anlägger kommersiella synpunkter på en politik som i bästa fall är endast delvis ekonomiskt betingad. Den känner icke motiven, ser endast till de omedelbara ekonomiska resultaten och beaktar icke sociala och utrikespolitiska konsekvenser av beslut och överenskommelser. Dessutom kommer alltid kritiken i efterhand.

Det är noga och icke utan skicklighet sörjt för att så skall vara förhållandet. Utan koncentrationsläger och deportationsmöjligheter har man lyckats nå därhän att den som verkligen vet något icke kan eller vill framträda.

Den politiskt intresserade äger större förutsättningar att bilda sig en uppfattning om för- och nackdelarna av en anslutning till Atlantpakten än affärsmannen att bedöma ett aktuellt handelsavtal. Att motiven till och avsikten med exempelvis ryssavtalet och de Myrdalska kolaffärerna dunkelhöljts förvånar ingen och retar få numera. Där kom på ett naturligt sätt personlig prestige, partitaktik och socialpolitik att flätas samman med nationalekonomi och storpolitik. Men samma ogenomskådliga flätverk utgör varje handelsavtal.

Handelsavtalen förbereds inom kriskommissionerna, och affärsmän och industriföretagare får avge önskemål. Då förutsättningarna för export respektive import med det aktuella motpartslandet alltid är en väl bevarad hemlighet liksom regeringens målsättning och motiv, blir önskemålen föga realistiska och beaktas därefter. Någon fri diskussion om förutsättningarna och målsättningen kan alltså ej komma i fråga under förberedelsestadiet.

Till förhandlingsledare har under de senare åren med några få undantag utsetts personer i den diplomatiska karriären, dvs. ur en kår av ämbetsmän för vilken köpkraftsöverskottet är endast bitter, grå teori och handeln en detalj i en oproportionerligt stor och till innehållet varierande arbetsbörda, men en detalj som kommit att bli en språngbräda — eller en fallgrop. Man kan då givetvis icke vänta sig eller ens begära att ett snabbt, självständigt och resolut för att icke säga djärvt uppträdande av förhandlingsledaren skall vara regeln. Genom fullmakternas begränsning och osäkerheten i sin ställning tvingas han att vid varje liten avvikelse från de fantasilöst och bristfälligt uppdragna riktlinjerna konsultera uppdragsgivarna. Dessutom har förhandlingsledaren ofta en ordinarie tjänst att upprätthålla jämsides med förhandlingarna. Då undantagsvis anlitats en person utanför karriären med erforderlig taktisk begåvning och pondus har man kunnat konstatera betydelsen av en förhandlingsledare som utan att äventyra personlig prestige och framtid vågar ta egna initiativ och fatta beslut som på papperet ter sig mindre lysande, men motsvarar det ekonomiska läget och de kommersiella intressena.

Förhandlingsledaren har vid sin sida tjänstemän från kriskommissionerna samt s. k. sakkunniga eller experter från det fria näringslivet. De senare medtas enligt malisen antingen som gisslan eller på begäran av någon organisation eller företagargrupp, i vilket senare fall de såsom mindre pålitliga och i konsekvens med sekretessen med all rätt måste hållas utanför de avgörande diskussionerna. Det har också hänt, icke en utan flera gånger, att experter missbrukat eller missförstått sin ställning, vilket naturligtvis än mer skärpt motsättningarna och försvårat en preliminär ändring av förhandlingsformerna inom ramen för det nu tillämpade, synbarligen oföränderliga systemet.

De s. k. sakkunniga känner vanligen endast sitt speciella område, och som regel görs intet för att de skall få en överblick över avtalets allmänna förutsättningar, förhandlingarnas gång eller åsyftade resultat. Dessa förhållanden är knappast ägnade att eliminera experternas påtalade brist på objektivitet, men säkrar sekretessen och utesluter diskussion och saklig kritik.

När avtalet är träffat får texten och varulistorna icke publiceras. Referat och valda delar må tillställas intresserade affärsmän. Vid sidan av avtalet förekommer så en skriftväxling mellan förhandlingsledarna, som ofta hänvisar till vissa muntliga överenskommelser. Över dessa muntliga förhandlingar skrivs sedan en PM, som givetvis är utomordentligt konfidentiell. Slutligen sänder förhandlingsledaren till UD en rapport som är ännu hemligare.

Så återstår bara ratificeringen. Och ingen vet varför vi importerar munspel i stället för bilar eller säljer granit i stället för trähus, eller varför ett betalningsunderskott skall regleras i dollar och inte i zloty, eller varför våra exportörer skall räkna priserna fob och inte cif. En förklaring ges den frågande, men han kan inte känna sig övertygad att det är den rätta. Man kan ju inte tala om att granitindustrin kanske skrikit högst på hjälp och granitexporten därför kommit att betraktas som ett socialt viktigare problem än trähusindustrins sysselsättning. Munspelen har vi till förnöjelse fått i utbyte eller måhända därför att munspelshandlarna står inför sin ruin. Det kan också tänkas att bilen är en lyxvara. Sådant får inte diskuteras, allra minst offentligen, fritt och öppet — det *kan* otvivelaktigt skada våra kommersiella förbindelser med landet i fråga och framför allt leda till stridigheter mellan yrkesgrupperna och partipolitiska tråkigheter.

Men än väsentligare är att förhindra en diskussion om huruvida ett handelsavtal i sin helhet är ett utslag av en öst- eller västorienterad politik eller om en bestämmelse i avtalstexten eller en muntlig överenskommelse är en eftergift för den andra statens strävan efter infiltration i svensk handel. Medlen att bevara vår neutralitet måste förbli en regerings hemlighet.

Förmodligen ansluter sig den nuvarande regeringen offentligen till den uppfattningen att handelsavtalen bör vara resultat uteslutande av ekonomiska överväganden. Dess ställning i neutralitetsfrågan blir då utomordentligt svår när den möts av en handelspartner som i handeln ser ett instrument för allmänpolitiska strävanden. Vid upptäckten härav kan regeringen naturligtvis inte säga nej till det andra landets önskan att via handeln nå andra än kommersiella fördelar. Det anser regeringen skulle vara att själv blanda in politik i handelsavtalen, vilket ju icke skulle ske. Dessutom skulle en sådan ståndpunkt visa misstänksamhet, vilket är fult och kan verka provocerande.

Alltså får man förmodligen icke låtsa om sådana försök. Är denna tankegång riktig, förklarar den mycket.

Man har exempelvis bestämt avvisat tanken på att i samband med de polska handelsavtalsförhandlingarna framföra krav på att handeln skall återföras i sina normala kanaler. Detta trots att svenska företag förbjuds anlita agenter i det andra landet och svensk egendom konfiskerats samtidigt som här etableras statsägda företag med monopol på såväl import som export. Vid samma tidpunkt visar man sig i ett annat fall från svensk sida villig ta upp till diskussion med motpartens representanter frågan om vår rätt att kvotera vår import, och detta trots att man kan ha skäl förmoda att det egentliga syftet med att få bort kvoteringen är att etablera inköpsmonopol i Sverige.

Å ena sidan är det alltså icke i överensstämmelse med diplomatisk takt att ta upp en fråga som kan ha karaktär av inblandning i ett annat lands "interna" angelägenheter. Å andra sidan vittnar det om misstänksamhet och är därför taktlöst att vägra ta upp till diskussion ett önskemål som i allra högsta grad berör våra interna förhållanden, blott motparten är initiativtagare. Förmodligen har den förhandlingsledare som icke också tillmötesgår ett sådant krav ej den rätta uppfostran i svenska diplomatiska umgängesformer.

Erik Sjöman

Höstnyheter från Lindqvists förlag

Förlagets stora nyhet för året är serien *Lindqvist Pocket Books*, utarbetad efter samma idé som de amerikanska Pocket Books. Bland årets 12 volymer finns författare som James Hilton, Harald Hornborg, Håkan Mörne m. fl. Till hösten påbörjas också en ny bokklubb, kallad *Stora Bokringen*, med författarnamn som Bernh. Nordh, Marika Stiernstedt, Ebba Richert, James Hilton m. fl. Serien omfattar 12 böcker. Nya detektivromaner utges av Peter Yates, Charles Ashton och Cristopher Hale.

Reseskildringar är Aage Henriksens "Bali, Indonesiens pärla" och "I yttersta västern" av Arthur Heye om Alaska.

Främst bland fackböckerna står "Världsberömd religiös konst", som behandlar 60 konstnärer och deras arbeten. Verket kommer häftesvis. "Svenskt Konstnärsgalleri" under redaktion av Kåge Liefwendal är ett uppslagsverk i 2 band om modern svensk konst som behandlar 400 svenska konstnärer. I "Vårt vackra hem" medverkar arkitekt Erik Ullrich, textilkonstnärinnan Astrid Sampe-Hultberg, konstnären Stig Lindberg m. fl. Både på svenska och engelska utges "Modern Swedish Glass" av Elisa Stenberg och "Swedish Ceramics" av Bo Lagercrantz.

"Skandinavien i bilder" av Lennart Sundström, som ges ut i både svensk och engelsk upplaga, vill i bilder ge ett tvärsnitt av de skandinaviska ländernas natur, kultur och näringsliv. "Blommorna i hemmet", "Fruktträdgården" och "Min köksträdgård" utges av trädgårdsdirektör Sven Green. Lennart Sundströms "Hur man ser Stockholm" är en guide över Stockholm och dess omgivningar. Av Lis Byrdal kommer "Konsten att uppfostra barn", "Konsten att hålla tal", "Konsten att bli gift" och "Konsten att vinna framgång". Slutligen kan nämnas "Hobbyboken 1950", "Lek med strömmen" av Jan Jangö och slangordsboken "USA-slang" av Victor Skaarup och Kris Winther.

Vidare utges "Valda dikter" av Anna Maria Lenngren, Tegnér, Bellman och Runeberg.

Bland ungdomsböckerna kan nämnas *Ungdomens Bokklubb*, en serie på 12 böcker. Ett urval av Zachris Topelius "Läsning för barn", kallat "Lasse liten och andra sagor", utkommer också. I serien *Lindqvists Ungdomsbibliotek* kommer 11 volymer och i *Örnbiblioteket* 10.

Dessutom blir det ett flertal bilder- och målarböcker, bland dem "Eldöga" av Maj Lindman och "Min första bok", en fotografisk bilderbok i färg för de allra minsta av Per Olow.

Export av tjurar till Brasilien.

Import till Brasilien av svenska avelstjurar och kor hoppas direktören för Brasiliens lantbruksskola och sekreteraren i dess jordbruksakademi dr Sebastiano de Andrade få till stånd. Han har rest till Sverige på officiellt uppdrag av den brasilianska staten Minas Gerais och besökte på tisdagen Skåne. De svenska avelsdjuren har ett mycket högt anseende i Brasilien, där man även fäst sig vid den i Sverige högt uppdrivna mjölkproduktionen och mjölkens goda kvalitet.

I dr Andrades sällskap reser chefen för ett större affärshus i Rio de Janeiro, direktör Fabio Bastos, vilken förklarar att brasilianska affärsmän gärna får licenser för affärer på Sverige och särskilt hoppas att socker skall bli en exportvara hit. Brasilien har ett stort överskott på socker och kan undvara omkring 300.000 ton per år. (TT, Malmö.)

Alla är eniga om Elson

Elsons stil och kvalitet nu även i goss-kläder

Elson Junior

TILLVERKARE: AKTIEBOLAGET ERIKSON & LARSON : BORÅS

Kalasons
MAT-TIPS

Surströmming
av årets inläggning i samtliga våra butiker 1/4 burk 1:45; 1/2 burk 1:85; 1/1 burk 2:25
Kaggar om 1 kg 3:15
Till surströmmingen:
Gul Lök pr kg 80 öre
Kron-tunnbröd
paket om 400 gram 67 öre

L-köket rekommenderar:
Färdiglagat. Lätt att värma.
Kåldolmar pr hekto 34 öre
Kroppkakor pr hekto 28 öre
Sjömansbiff pr portion 1:60
Fläskbullar pr hekto 55 öre
Rotmos pr hekto 14 öre
Potatispuré pr hekto 15 öre

Fläskkotlett *sänkt pris pr kg 5:60*
Benfritt oxinnanlår pr kg 7:—
till oxrulader eller sjömansbiff
Gödhöns pr kg 4:20

Köttkonserver:
Kalops pr 1/2 brk 2:80
Leverpastej pr 100 gram 70 öre

Härliga välmatade Kräftor kokta pr tjog 8:—

Fisk:
Strömming, Fladensill, Smögenvitling pr kg 1:20
Makrill .... pr kg 1:30
Kolja .... pr kg 1:60
Bergtorsk, hel och halv, Rödspotta portion pr kg 1:80
Siklöja, Sjötunga portion, Torskfilet .. pr kg 2:25
Gädda - Gös - Foreller
Kummel - Kotlettfisk
Färskrökt Lax - Rökt Ål
Böckling - Räkor

Potatis pr kg 32 öre

Purjolök .... pr kg 2:—
Stor Vitkål . pr kg 70 öre
Grön Gurka pr hekto 25 öre
Tomater pr kg 2:—
Blomkål .... pr kg 1:80
Sockerärter pr hekto 45 öre

Violetta kronärtskockor pr styck 1:50

Melon .... pr kg 2:—
Dessertplommon pr kg 2:—

Driessen choklad
mörk holländsk choklad i kakor . pr kaka 45 öre

Två goda tesorter
Golden Dragon kinesiskt te 100 gram 1:60
Melroses Indiska Te röda paket 1:60

CARL Larssons LIVS

Låt AREX hjälpa Er mot rosten

Det är den enklaste sak i världen att få bort rost när man har AREX till hands. Genom att doppa föremålen i eller bestryka dem med AREX-koncentrat (som Ni själv spär ut till önskad styrka) får Ni bort även den svåraste gravrost. AREX har prövats av våra största industriföretag och befunnits hålla sina löften — Ni kan lita på AREX. Utöver industriförpackningar i damejeanner på 5—60 l. finns nu AREX även i hushållsförpackningar — fråga Er järn- eller färghandlare — på 1 l. och 1/3 l.
Pröva AREX redan i dag!

GROSSISTER:
Apotekarnes Droghandels A/B Göteborg, Stockholm, Malmö
A/B Wilh. Sonesson & Co Malmö, Stockholm, Göteborg, Sundsvall
A. Johnson & Co. Göteborg

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.